

Bruksela, 24 listopada 2023 r.
(OR. en)

15658/23

LIMITE

JAI 1517
COPEN 400
RELEX 1346
IPCR 62
COJUR 57

NOTA

Od:	Prezydencja
Do:	Komitet Stałych Przedstawicieli / Rada
Nr poprz. dok.:	13632/23
Dotyczy:	Reakcja wymiaru sprawiedliwości i walka z bezkarnością w odniesieniu do zbrodni popełnionych w związku z rosyjską agresją na Ukrainę – Aktualna sytuacja

Delegacje otrzymują w załączeniu notę prezydencji dotyczącą wymienionego wyżej tematu.

Reakcja wymiaru sprawiedliwości i walka z bezkarnością w odniesieniu do zbrodni popełnionych w związku z rosyjską agresją na Ukrainę – Aktualna sytuacja

Od początku rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie Rada jest regularnie informowana o aktualnej sytuacji w zakresie reakcji wymiaru sprawiedliwości i walki z bezkarnością. Poprzedni dokument o aktualnej sytuacji sporządzono na posiedzenie Rady ds. Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych (WSiSW), które odbyło się 20 października (dok. 13632/23). Zwrócono w nim uwagę w szczególności na rozpoczęcie działalności przez Międzynarodowe Centrum Ścigania Zbrodni Agresji przeciwko Ukrainie (ICPA) oraz rozwijanie prowadzonej w Eurojuście bazy dowodów najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej (CICED), a także na konferencję ministerialną w Rydze z 11 września, konferencję uczestników rejestru szkód, również w Rydze – 12 września, oraz na rozwój sytuacji w zakresie instrumentów prawnych.

26 i 27 października Rada Europejska przypomniała o tym, że Rosja i jej przywódcy muszą zostać w pełni pociągnięci do odpowiedzialności za prowadzenie wojny napastniczej przeciwko Ukrainie i za inne najpoważniejsze zbrodnie w świetle prawa międzynarodowego. Rada Europejska zaapelowała o kontynuowanie prac, także w Grupie Głównej, nad utworzeniem trybunału ds. ścigania zbrodni agresji przeciwko Ukrainie, który powinien uzyskać jak najszersze międzynarodowe poparcie i jak najszerszą legitymację, oraz prac mających na celu ustanowienie przyszłego mechanizmu kompensacyjnego. Ponadto Rada Europejska wyraziła poparcie dla prac Międzynarodowego Trybunału Karnego i potępiła podejmowane przez Rosję próby podważenia jego międzynarodowego mandatu i funkcjonowania.

Z myślą o posiedzeniu Rady ds. WSiSW zbierającej się 4 grudnia prezydencja chciałaby zwrócić uwagę delegacji na opisane poniżej aspekty.

Stale rośnie poparcie dla działań prowadzonych przez wspólny zespół dochodzeniowo-śledczy badający domniemane przypadki najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej popełnionych w Ukrainie (JIT) oraz centrum ICPA; zarówno zespół, jak i centrum mają siedzibę w Eurojuście i są przez niego wspomagane.

5 października Europol przystąpił do JIT jako uczestnik, by zapewniać członkom zespołu wsparcie analityczne i kryminalistyczne, zwłaszcza w dziedzinie białego wywiadu (OSINT). To przyłączenie się oznacza wymierny postęp, jeśli chodzi o zapewnianie skoordynowanego wsparcia ze strony Eurojustu i Europolu na rzecz organów krajowych prowadzących dochodzenia w sprawie najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej popełnionych w Ukrainie. Zgodnie z rozporządzeniem 2022/838 obie agencje współpracują w celu określenia dalszych praktycznych i dynamicznych mechanizmów współpracy.

Od początku funkcjonowania ICPA Eurojust współpracował z członkami tego centrum nad określeniem strategii ścigania – poprzez analizę istniejących dowodów i ewentualnych luk. Członkowie ICPA co tydzień spotykają się w Eurojuście, by omawiać te kwestie i wskazywać dodatkowe potrzeby w zakresie wsparcia, w tym dotyczące ewentualnych przyszłych wkładów eksperckich.

Po podpisaniu 3 marca 2023 r. protokołu ustaleń z siedmioma organami krajowymi państw uczestniczących w JIT (Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja i Ukraina) Stany Zjednoczone oficjalnie ogłosiły, że prześlą ICPA 1 mln USD. Ten wkład finansowy zostanie przekazany za pośrednictwem instrumentu budżetowego Unii, który zapewnił finansowanie początkowe (instrumenty polityki zagranicznej). Jest to kolejny krok w kierunku umiędzynarodowienia ICPA. Jednocześnie Eurojust pracuje nad stopniowym wprowadzaniem do użytku bazy CICED, do której do tej pory wkład wniosło 13 państw, w tym Ukraina i Stany Zjednoczone. Prezydencja hiszpańska nadal zachęca wszystkie państwa członkowskie do wnoszenia wkładu do CICED.

Zintensyfikowano działania w zakresie budowania zdolności i wiedzy fachowej. 19 października europejską sieć ds. dochodzeń w sprawie ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych oraz ich ścigania („sieć ds. ścigania ludobójstwa”) opublikowała dokument zatytułowany „The crime of aggression in the national law of EU Member States, Genocide Network Observer States and Ukraine” [Zbrodnie agresji w krajowych przepisach państw członkowskich UE, państw będących obserwatorami sieci ds. ścigania ludobójstwa oraz w krajowych przepisach Ukrainy]. Dokument zawiera przegląd krajowych definicji „zbrodni agresji” stosowanych w państwach członkowskich UE, państwach będących obserwatorami sieci ds. ścigania ludobójstwa i w Ukrainie oraz przegląd powiązanych przepisów dotyczących jurysdykcji. Stanowi to użyteczny kontekst dla prac ICPA i uzupełnienie wysiłków operacyjnych tego centrum.

Eurojust i Ukraina współprzewodniczą wątkowi prac Grupy ds. Dialogu dotyczącemu dochodzeń krajowych, którego celem jest propagowanie zrozumienia kluczowych wyzwań w krajowych pracach dochodzeniowych oraz wspólne określenie rozwiązań na szczeblu politycznym. Na drugim posiedzeniu, które odbyło się 26 października, w ramach tego wątku prac omówiono wyzwania związane z dochodzeniami dotyczące materiału dowodowego, nawiązując do informacji przekazanych przez uczestniczące w tym wątku prac właściwe organy krajowe. W tym kontekście zwrócono uwagę na kwestie proceduralne, w szczególności na dopuszczalność dowodów.

Jeżeli chodzi o informacje na temat zbrodni międzynarodowych gromadzone i przechowywane przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego, wydaje się, że nadal występują trudności z uznawaniem tych informacji za dopuszczalne przed sądami krajowymi i wynika to z różnych powodów, między innymi z faktu, że wymogi dopuszczalności dowodów są różne w poszczególnych państwach członkowskich.

Temat ten został omówiony przez przedstawicieli organów sądowych i 20 organizacji społeczeństwa obywatelskiego z Ukrainy i krajów partnerskich na 4. posiedzeniu *ad hoc* poświęconym wojnie w Ukrainie, zorganizowanym 9 listopada przez sieć ds. ścigania ludobójstwa. Dyskusje koncentrowały się na roli organizacji społeczeństwa obywatelskiego w gromadzeniu i analizowaniu informacji – w tym na temat zbrodni agresji i zbrodni popełnionych przez prywatne podmioty wojskowe – oraz na ich współpracy z krajowymi organami sądowymi.

Jeśli chodzi o wysiłki na rzecz utworzenia trybunału ds. ścigania zbrodni agresji, kwestią tą zajmuje się w Radzie Grupa Robocza ds. Międzynarodowego Prawa Publicznego (COJUR), która omówiła tę sprawę 6 października. Na szczeblu międzynarodowym forum, na którym prowadzone są dyskusje, jest Grupa Główna, czyli grupa państw o zbieżnych poglądach. W ostatnim posiedzeniu tej grupy, które odbyło się 16 listopada w Berlinie, wzięło udział 40 państw. Kolejne posiedzenie przewidziano na styczeń 2024 r.

Rejestr szkód dotyczący Ukrainy będzie służył jako zapis roszczeń i dowodów dotyczących szkód, strat lub obrażeń spowodowanych przez niezgodne z prawem międzynarodowym działania Federacji Rosyjskiej w Ukrainie lub przeciwko Ukrainie. Trzecie posiedzenie konferencji uczestników rejestru odbyło się 16 listopada w Strasburgu. Wybrano wówczas siedmiu członków zarządu rejestru, przyjęto roczny budżet na 2024 r. i wstępny budżet na 2025 r. oraz uzgodniono strategię informacyjną z myślą o zachęceniu państw trzecich do członkostwa w rejestrze. Zarząd jest jednym z najważniejszych organów rejestru i ma kluczowe znaczenie dla uruchomienia głównej działalności rejestru, poprzez zaproponowanie zasad i procedur regulujących prace rejestru i dokonanie ostatecznych ustaleń w sprawie kwalifikujących się roszczeń, które mogą być wpisywane do rejestru. Początkowo rejestr skupi się także na rozwoju swojej platformy cyfrowej. Celem jest rozpoczęcie głównych operacji – przyjmowania roszczeń – w pierwszym kwartale 2024 r.

Prezydencja priorytetowo potraktowała kwestię czynienia postępów w pracach nad dwoma omawianymi obecnie instrumentami ustawodawczymi w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości, które mają związek ze skutecznością unijnych środków ograniczających.

Pierwszym instrumentem jest proponowana dyrektywa w sprawie z naruszeń unijnych środków ograniczających, w której określono minimalne normy dotyczące definicji przestępstw oraz rodzajów i wymiarów kar. Druga runda rozmów trójstronnych w sprawie dyrektywy odbyła się 26 września. Celem obu współprawodawców jest osiągnięcie pełnego porozumienia jeszcze podczas prezydencji hiszpańskiej. Trzecią i być może końcową rundę rozmów trójstronnych zaplanowano na 30 listopada.

Drugim instrumentem jest proponowana dyrektywa w sprawie odzyskiwania i konfiskaty mienia, która zwiększy możliwości konfiskaty, m.in. „mienia wynikającego z nielegalnego wzbogacenia”, oraz wzmocni działania krajowych biur ds. odzyskiwania mienia. Będzie ona miała zastosowanie m.in. do przestępstw objętych dyrektywą w sprawie naruszeń środków ograniczających. Celem obu współprawodawców jest osiągnięcie porozumienia jeszcze podczas prezydencji hiszpańskiej. Po drugiej rundzie rozmów trójstronnych, która odbyła się 3 października, prace kontynuowane były na szczeblu technicznym. Trzecią i być może końcową rundę rozmów trójstronnych zaplanowano na 12 grudnia.